

СТАНОВИЩЕ

от доктор на науките **ВАНЯ ИВАНОВА ЗИДАРОВА**, доцент в

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.1. Филология

докторска програма Германски езици (Съвременен английски език – Фонетика на английския език)

Автор: Бистра Димитрова Поповска

Тема: „Ударението в сложни съществителни и фразовото ударение в английски и български език“.

Научен ръководител: доцент д.р. Снежина Любозарова Димитрова, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Със заповед № Р33-4898/08.10.2020. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Ударението в сложни съществителни и фразовото ударение в английски и български език“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Германски езици (Съвременен английски език – Фонетика на английския език).

Автор на дисертационния труд е *Бистра Димитрова Поповска*, – докторант на самостоятелна подготовка към катедра Английска филология. Научен ръководител на дисертационния труд е доцент д.р. Снежина Любозарова Димитрова, Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Представеният от Бистра Поповска комплект материали е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Бистра Поповска завършила ВТУ „Св.Св Кирил и Методий“ със специалност Английска филология. Има богат професионален опит както в академичната сфера, така и извън нея. Провеждала е курсове по английски език за различни нива и за нуждите на различни области (медицина, бизнес, мениджмънт, туризъм). Работила е като асистент и преподавател във Великотърновския университет, Университета по хранителни технологии – Пловдив и в Медицинския университет – Пловдив. От 2006 г. е асистент в Катедрата по Английска филология в Пловдивския университет. Преподава фонетика на английския език и практически английски в ОКС бакалавър и магистър.

Представеният дисертационен труд е обсъждан двукратно в катедрата по Английска филология (12.06.2020 и 11.09. 2020) с оглед да бъдат направени корекции и допълнения в текста. С решение на Факултетния съвет при Филологическия факултет от 5.10.2020 г. и заповед на Ректора № Р33-4898/08.10.2020 г.е открита процедурата по защита на дисертационния труд.

Дисертационният труд съдържа 233 страници, 41 фигури и 7 таблици. В състава на тези 233 страници са 160 страници основен текст, 64 страници приложения (20 приложения) и речников корпус от 2000 английски и 1400 български сложни думи. В структурно отношение основният текст се състои от увод, седем глави, изводи и библиография. Приложен е списък с публикации по темата, включващ пет публикации, едната от които е в съавторство.

2. Актуалност на тематиката

Прозодичната проблематика е актуална и сравнително малко изследвана, поне в българската лингвистика. Едва през последните десетилетия, благодарение на новите технически възможности, ударението и интонацията станаха обект на по-задълбочен научен анализ. В този смисъл работата на докторантката е актуална и отговаря на съвременните тенденции. Подобен контрастивен анализ на българската и английската прозодична система въз основа на един тип сложни лексеми и фраземи не е правен досега, което придава иновативен характер на изследването.

В увода ясно са формулиране обектът на изследване, методологията, научните хипотези и целите на изследването. Обект на изследване е ударението в определен модел сложни съществителни имена и съотносителни с тях фрази. Това налага да се разгледа както словното ударение, така и фразовото. Целта е да се направи съпоставително изследване на българското ударение и английското ударение и евентуално да се открият сходствата и различията в двата езика. Трудът има и ясно изразена практическа насоченост, изразяваща се в улесняване на преподаването на различни акцентни модели при чуждоезиково обучение.

3. Познаване на проблема

Докторантката владее проблематиката, на която е посветен дисертационният труд. Библиографията, включваща 142 източника, подсказва, че авторката е запозната подробно със съществуващите изследвания. Показана е много добра терминологична култура, която е предпоставка за стойност на провежданите наблюдения и анализи. Българската научна литература е представена сравнително скромно, главно чрез учебна литература и някои монографии, като повечето от източниците са от 60-те и 70-те години. Българската лингвистика по принцип не е отделяла особено внимание на прозодията и акустичната страна на речта. Това вероятно е затруднило в известен смисъл докторантката. Все пак авторката познава основните трудове по въпроса. Би могла да включи и изследванията на колежата Вл. Жобов от Софийския университет, който е специализирал е обща и експериментална фонетика в университета в Бъркли, Калифорния и се занимава с компютърна обработка на речта („Звуковете в българския език“, София, 2004).

4. Методика на изследването

Избраната методология е адекватна на целите на изследването. Доминира контрастивният анализ, като за описание и анализ на акцентните особености са използвани модерни фонологични подходи като метричната теория и теорията на оптималността. Метричната теория се базира на генеративната фонология, която приема ударението за проявление на ритъма. Чрез система от бинарни дървета се моделира фонологичната структура на свръхсричково ниво. Теорията на оптималността се установява като водещо направление във фонологията през 90-те години и разглежда взаимодействието между прозодичните и морфологични параметри в граматичните форми. Методът на акустичния анализ също намира приложение в работата, като с него е свързана отделна глава от дисертацията.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В структурно отношение основна слабост на работата е нейната фрагментарност. Например втора глава е само от 10 страници, но има 6 подточки; трета глава е само от 5 страници, но има три подточки. Всъщност трета и четвърта глава, в които се прави обзор на съществуващите трудове, биха могли да се обединят в една обща глава с две части, посветени съответно на българската и английската лингвистика. Б. Поповска безспорно познава рефериранияте трудове, но обзорът им често е твърде повърхностен. Преобладава кратко представяне на автора, без да се анализират неговите схващания и да се изрази критично или не отношение към проблематиката. Много бегло се представят изследванията на различните учени, без да има анализ и коментар (с. 26, 42, 46). Когато се прави обзор на предишни изследвания по темата, има три основни стъпки – реферирание, анализ и изразяване на лично становище. Докторантката невинаги е спазвала тези три стъпки. Що се отнася до разработките относно ударението в английския език, тук докторантката определено се чувства в свои води и показва добро познаване на материала.

Логично изследването започва с формулиране на основните понятия от терминологичния апарат като прозодия, акцент, ударение, ритъм. Следва конкретизиране на вниманието спрямо един от прозодичните елементи – ударението. То е разгледано от фонетична и фонологична гледна точка, като авторката се опира върху основни изследвания в европейската и американската лингвистика.

За нас особен интерес представлява трета глава, която е посветена на ударението в българския език и свързаните с ударението лингвистични изследвания. Факт е, че българското ударение не е било привлекателен обект, поради което лингвистиката му е обръщала частично и доста повърхностно внимание. Прозодията като цяло се включва предимно в учебна литература, като анализът е повече фонологичен, отколкото фонетичен и с уклон към въпроси като функции и фонологични характеристики на ударението, както и някои правоговорни особености. При определяне на ударението се разчита повече на слуховата перцепция и интуитивността на носителя на езика, отколкото на точни параметри.

Същинската авторска част от работата е представена в шеста глава, която описва провеждането и резултатите от проведен от докторантката експеримент. Експериментът, който докторантката е провела, засяга продукцията и перцепцията на ударението в сложни съществителни от типа прилагателно+съществителн, както и частично съотносителни на лексемите фрази в английския и българския език. Подробно е представена методиката, по която е извършен експериментът. Не става ясно обаче тази методика как е изработена - авторска ли е, или се опира на предходни практики; кое гарантира достоверността на получените данни. Думите и фразите стимули са само малка част от целия речников корпус и е важно да се уточни как и по какъв критерий са били подбрани точно тези лексеми и фрази. Резултатите, изразени в проценти и представени в приложенията, е казано, че се изчисляват „по специална формула“ (с. 9), която показва относителна степен на удареност на сложните съществителни и фразите отделно за жените и отделно за мъжете участници в експеримента. Не се уточнява каква и чия е тази „специална формула“. Разграничени са резултатите по полов признак на респондентите, но не става ясно дали полът влияе по някакъв начин на фонацията и/или перцепцията. Което впрочем е слабо вероятно.

Резултатите от проведения експеримент според авторката показват, че в повечето случаи българските сложните съществителни следват общоприетия акцентен модел за българския език, а именно ударението да пада върху втория им елемент. Т.е. изследването не открива нови факти, а удостоверява вече известното. Установените колебанията в произношението се дължат до голяма степен на липсата на строги и точно формулирани правоговорни норми в българския език, което води неизбежно до произволност в артикулацията.

Изводите са направени в основния текст въз основа на 35 на брой графики, представящи сравнителен акустичен анализ при двойки сложна дума-фраза. Основното заключение на докторантката е, че в българския език липсва ясен системен модел и ясно изразена тенденция, като се потвърждават известните фонологични правила за ударението в сложните думи и фразите (с.163). Всъщност заключението не установява нови факти, а потвърждава вече известни факти във фонологията и речевата практика.

Приложенията съдържателно са част от шеста глава, макар и изведени в края на дисертацията. В тях е отразен резултатът от фонетичния експеримент. Първо и второ приложение представят два лексикални корпуса, които стоят някак самоцелно, тъй като само малка част от думите са използвани като стимули и са подложени на анализ. Това поставя въпроса с каква цел са съставени тези корпуси, които представляват просто азбучен индекс на един тип сложни съществителни имена, на които дори не е поставено ударението според Речник на българския език. Във връзка с Приложение 1 държа да отбележа некоректното и абсолютно противоречащо на колегиалната етика решение на докторантката да не отбележи, че българският корпус е съставен от Мария Бялдимова, докторант по Съвременен български език.

Не са ясно разграничени авторските приноси на докторантката. Не става ясно кои методики са разработен лично от нея, кои се базират на предишни практики, какъв софтуер е използван при спектралния анализ и дали спектрограмите са лично дело на докторантката.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

За първи път се изследва детайлно ударението в сложните думи в съпоставка със съответните фрази в английския и българския език. Приносите са предимно с научно-приложен характер и могат да бъдат използвани при чуждоезиково обучение.

Докторантката е посочила четири публикации (едната в съавторство) и 2 участия в научни форуми. Те всички са по темата на дисертационния труд.

Докторантката е представила собствени анализи и заключения. Постигнат е баланс между българската и английската част в съпоставката.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията за съдържание и оформление. Не е ясно библиографията в автореферата, която не съвпада с библиографията към доктората, дали включва цитирана или ползвана литература.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Резултатите от дисертационния труд могат да се използват за бъдещи изследвания в областта на прозодията, експерименталната фонетика и в обучението по английски език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и главно приложни резултати, които представляват авторски принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката притежава достатъчно задълбочени теоретични знания и умения за експериментална работа и професионални умения. Въпреки някои структурни и съдържателни проблеми в дисертационния труд, смятам, че докторантката е провела самостоятелно и значимо научно изследване и давам своята положителна оценка, като предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Бистра Димитрова Поповска в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Германски езици (Съвременен английски език – Фонетика на английския език).

05.11.2020 г.

Изготвил становището: Доц.д.ф.н. Ваня Зидарова.